

שמעתא עמיקתא

גליון תר"ל | פרשת ויצא | תשפ"ה | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מותר בשעת הדחק לחתוך נייר בשבת

א. מחתך לפי / שלא לפי מדה. ב. חיתוך לצורך נוחות בשימוש. ג. חיתוך במקום הניקוב. ד. מחתך ביד. ה. מלאכת קורע. ו. קורע ע"מ לתקן. ז. לקרוע נייר. ח. איצ' לתקן ב' הצדדים של דבר הנקרע. ט. קורע בגוף אי. י. קורע נייר טואלט במקום הניקוב. יא. בשעת הדחק או כה"ב.

א. מחתך לפי / שלא לפי מדה

תנן בשבת (עג) אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש כו' הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחוק והמחכתו כו'. ופרש"י מחתכו - מקצוה ומחכתו לרצועות וסנדלים.

וכת' היראים (סי' רעד) ד'כל דבר' שאדם מחתך מלאכת מחתך. וכן הוא במ"ב (סי' שכב ס"ק יח) וכת' הרמב"ם (שבת פ"יא ה"ז) המחתך מן העור כדי לעשות קמיע חייב כו', וכן כל חתיכה שיחתוך חרש עץ מן העצים או חרש מתכת מן המתכות חייב משום מחתך, הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצות בו שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב, ע"כ.

ואיתא בשבת (עד:) אמר רב מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן, אמר רב אשי אי קפיד אמשתא חייב משום מחתך. ופרש"י ואי קפיד אמשתא - לחותכן במדה. וכן פסק הר"ף (בב. בר"ף). וביאר המאירי (ד"ה המחתך) שאם הוא קפיד על מדתו כגון שהיה צריך למדת טפח חייב. וכ"כ היראים (ע) דדוקא אם מקפיד על מדתו חייב. וכן פסק הרמב"ם (שבת פ"יא ה"ז).

ומהרמב"ם שם שכת' שאם חתך בלא כונה למדתו כו' הר"ז פטור. משמע דאיסור דרבנן מיהא איכא. וכ"כ הערוה"ש (סי' שכא אות ט) דפטור אבל אסור. אולם הסמ"ק (סי' רב) כת' שאם אינו מקפיד במדה ושיעור מותר. וכן הוא בגר"ז (סי' שיד אות טו) שבכה"ג מותר לחתכו לכתחיל. וכן מבואר בה"ל (סי' שכב ד"ה אחד) דהתירו לקטום בקשים להריח כי אינו מקפיד על המדה דאינו מכוין רק שיע"י הקטימה יהיה הריח נודף יותר. וכן פסק המ"ב (סי' שיד ס"ק מא).

ועיי"ש בשבת דאיתא עוד דקוטם חייב משום מחתך. ופרש"י משום מחתך. וכת' שיש להקפיד על המדה עד שיהיה מוכרח. וכן הוא בשמקפיד על מדה הראויה חייב. וכן מבואר במאירי דלעיל. והרמב"ם (ע) כת' שהוא שיתכוין למדת ארכו ומדת רחבו. וכן הוא במ"ב (סי' שכב ס"ק יח). וכת' בה"ל (סי' שמ על סי' ג' ד"ה אין) דחיתוך שייך אפי' מן הצד שמחתך בשפת העור כדי להשוות.

ויצא דהחותר נייר טואלט, נייר אלומיניום או מפה מגליל וכיוצא"ב אם מקפיד על המדה יש משום מחתך.

ב. חיתוך לצורך נוחות בשימוש

אלא דעיי' בשו"ע (סי' שמ סעי' ג) שכת' שאין שוברים החרס ואין קורעין הנייר כדי להניח עליהם וכה"ג, מפני שהוא כמתקן כלי. וביאר המ"ב (סי' מא) דמייירי בשאין מקפיד על המידה דאל"ה יש בו גם משום מחתך. ומבואר דהיכן שחותך באופן שתמי ללא הקפדה למדה מדויקת אע"פ שדעתו לקצר את החומר אין משום מחתך אלא משום תיקון מנא בלבד. וכן מוכח ממש"כ שם

המ"ב דאם קורע נייר לקרעים כדי לקנח א"ע בהן או לשאר איזה תשיש חייב משום קורע, ע"כ. אבל משום מחתך משמע שאינו חייב. ועיי' לחלק מכאן על המדה לא דמוכר לפי מדה דשם מדקדק על המדה לצורך המכר אע"פ שאינו צורך דבר הנחתך, אבל בני"ד כיון דאינו מדקדק על המדה לא חשיב מקפיד על המידה. ולפי"ז לכא"ו נדחים הוכחת הקצות השלחן דלעיל.

ובדרך זה נקט הגר"מ זצ"ל (ע) שאם חותך מפני שאין זה נוח לו להשתמש עם דבר גדול, או מפני שרוצה ליתן לחברו אין זה מקרי מקפיד על המידה. והאו"צ (ח"ב פ"ט מה"ג ח) כת' שבקריעת נייר טואלט יש איסור תורה משום מחתך, מכיון שמקפיד על מידת החיתוך. וכדבריהם לכא"ו מבואר בערוה"ש (סי' שכא אות ט) שכת' דהקורע נייר לכיסוי הכלי לא לקיומו חייב משום מחתך

וכן הקורע מין סחורה ומכוין לקרוע ממנה מדה של כך וכך חייב משום מחתך וכן כל כיוצא"ב, ע"כ. אולם יש לדחות דכוונת הערוה"ש דוקא שיש שמקפיד על המדה ממש. ועכ"פ מדברי המ"ב דלעיל מוכח ש"ל הכי.

ג. חיתוך במקום הניקוב

ויש לדון אם יש משום מחתך בדבר שחסר רק להפרידו אבל בקיעות המידה כבר נעשתה ע"י המפעל, דלמא אין זה מחתך כי אין החותך מקפיד על המדה אלא חותך כן משום נוחות.

והנה בשלשתי יעקב (או"ח סי' קסד) כת' לאסור בזה דלענין שבת לא שייך לומר כל העומד לחתוך כחותך דמי, דיש בזה כמה עיקולי ופשוטי לענין הלכה - ואדרבה, שלא לדקדק לחתוך הנייר בדיוק במקומות שכבר חתוך, דלא יבא לידי איסור מלאכה דמחתך.

וכן פסקו הצי"א (ח"א סי' לז אות א), הש"ש"כ (פכ"ג אות טו הגה' מה' נה) והגר"ש זצ"ל (מאור השבת ח"ב עמ' תקנא ד"ה והגר"ש). אולם לדברינו לעיל י"ל דבכה"ג ליכא משום מחתך כי אין זה בכלל מקפיד על המדה כי אין כוונת החותך למדה אלא לנוחות.

וכן ראיתי בפסק הגר"ש זצ"ל (מנח"ת ת"י סי' לב). ועיי' במנ"ח (מוסד שבת אות לג ס"ק א) שכת' ע"פ הרמב"ם דמלאכה זו אינה רק במתכוין למדה, ובלא כוונה לא הוי מלאכה כלל, ועל כן לא שייך בזה פס"ר. וכ"כ החלקת יעקב (שם אות ד).

ד. מחתך ביד

ועיי' בה"ל (סי' שכב על סי' ה' ד"ה אחד) שכת' דסתם מחתך הוא בכלי, וכן משמע מהרא"ש (ביצה פ"ד סי' ג) וכ"כ רש"י (שם לג:) ד"ה אינו, אמנם בני"א (ח"ב כלל לו אות א) מצד לומר דשם מחתך שייך אפי' ביד. ועיי"ש בה"ל שהכרעו שהכל תלוי לפי ענינו, דדבר שדרכו לחתוך דוקא בכלי לא שייך משום מחתך אלא בכלי, ודבר שדרכו להפרידו לנשים ביד [כמו שמצוי לענין איזה סחורה שדרך

להפרידו לנשים ע"י קריעה ביד] חייב משום מחתך אי מפרדו ע"י יד, ומי"מ מדרבנן יהיה אסור בכל גוונא. ובמ"ב (סי' שמ ס"ק מא שו"ע סי' ע) נקט שיש מחתך ביד וצ"ל לדברינו בה"ל.

וכת' הקצה"ש (סי' קמה ס"ק א) שדבר שהדרך תמיד לחתוך בכלי כגון חבל עב, אלא שלפעמים בלתי שכיחות אם אין לו כלי ונחוצו לו חתיכת החבל או חוגר כוחותיו וקורעו ביד, זה נקרא שפיר שאין דרכו ביד והוי כלאח"כ, אבל דבר שבמעוט הפעמים עושים ביד ורוב הפעמים בכלי, מצינו כעין זה פלוגתא בגמ' (שבת עג:) בין רב פפא ור"א, בשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי דר"פ ס"ל דחיי"ב, ורב אשי ס"ל אין דרך תלישה בכך, דפשיטא דגם ר"פ פטור בתולש כלאח"כ אלא דס"ל כיון דלפעמים תולשין ע"י דשדא פיסא לדיקלא שוב הוי כדרכו, ע"כ. ויצא שחיתוך נייר כיון שהדרך לחתוכו ביד הוי מחתך, אבל חיתוך מפות ניילון וכדו' י"ל שאין הדרך לחתכם ביד ועל כן אינו מה"ת.

מעתה בני"ד כיון שחותך באופן שתמי ללא הקפדה למדה מדויקת חשיב שלא לפי מדה דאין משום מלאכת מחתך אף מדרבנן להמ"ב (ובדבריים שאין הדרך לחתכם ביד כגון ניילון וכדו' הוי מלאכה כלאח"כ). אלא שיש לדון בענין מלאכת קורע.

ה. מלאכת קורע

ותנן בשבת (עג) הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות] חייב. ופרש"י ותופר וקורע - ביריעות הוא. על מנת לתפור - פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אא"כ קורעו, כדמפרש בגמ', אבל קורע שלא לתפור - לא הוי במשכן. והקשו בגמ' (עד: - עה.) קריעה במשכן מי הוה כו' שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה. ופרש"י דרנא - תולעת, ומנקב בו נקב קטן ועגול, וצריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין, ע"כ. ועיי' עוד בגמ' דף ק"ה ע"א - ע"ב.

וכן פסק הרמב"ם (שבת פ"י ה"ה) דהקורע ע"מ לתפור שתי תפירות ע"מ לתפור שתי תפירות חייב, אבל הקורע להפסידה פטור מפני שהוא מלקלקל. וכן הביא המ"א (סי' שמ ס"ק יא) שהקורע ע"מ לתפור חייב.

ועיי' ברמב"ם (שם ה"ה) דהמפרק ניירות דבוקין או עורות דבוקין ולא נתכוין לקלקל בלבד הר"ז תולדת קורע וחייב. וכן פסק השו"ע (סי' שמ סעי' ד). וכת' המ"א (סי' קח) דאם נדבקו הדפין להדדי ע"י שעה או בשעת הקשירה מותר לפתחן כמ"ש סי' שיי"ד ס"י דלא נעשה לקיום כ"ש הכא דנעשה ממילא. וכן פסק המ"ב (סי' קח).

ו. קורע ע"מ לתקן

איתא בשבת (מה) אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת. ופרש"י הפותח בית הצואר. של חלוק לכתחלה, חייב חטאת. דהשתא קא משוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש. וכן פסקו הטור והשו"ע (סי' שיש סעי' ג). והקשה הב"י (סי' שיש) דתפיק ליה דחייב משום קורע. ותירץ דנ"ל דלא מיחייב משום קורע אלא בקורע ע"מ לתפור (מתני' עג) והכא כיון שאינו על מנת לתפור ליכא לחיובי משום קורע.

וכת' העולת שבת (אות טו) על דברי הב"י דלעני"ד אין דבריו נראין, דהא דבעינן קורע ע"מ לתפור, משום דאל"ה הו"ל מקלקל וקיי"ל כל המקלקלין פטורין, אבל במקום דקרע בעצמו הוה תיקון ודאי דלא בעינן ע"מ לתפור, וכן מוכח מדברי הרמב"ם (פ"י ה"ה), עיי"ש, והכא פטור טעמא משום דכל מאי שהוא לתיקון הבגד וצורך בעשייתו אינו בכלל קורע, ע"כ.

פניני הלכה

נפלה טליתו האם כשחוזר ומתעטף צריך לברך (ב)

א. כתב השו"ע (סי' ח' ס"ט"ו) אם נפלה טליתו שלא במתכוון וחוזר ומתעטף צריך לברך, והוא שנפלה כולה אבל אם לא נפלה כולה אע"פ שנפלה רובה אינו מברך. וכתב בכנה"ג (שם ס"ק י') דמי שהיה מתפלל י"ח ונפל טליתו מעליו, ובעוד שהיה מתפלל הניחוהו אחרים עליו, כשסיים תפלתו ימשמש בציציות ויברך. והובאו דבריו לדינא במשנ"ב (סי' מז). וכ"כ בחסד לאלפים (סי' ח' ס"י"ב). ובעוד יוסף חי (לגרי"ח בעל הבאי"ח - בראשית ס"ג). ועיי' בט"ז (סי' ק"ח) דהעלה דאף בנפלה רובה צריך לחזור ולברך. וכן הוא בהגהות הגר"א (סי' ל"ב). והובאו דבריהם במשנ"ב (סי' ק"ח), ונראה מלשונו דלזה נוטה דעתו. אולם בחסד לאלפים ובעוד יוסף חי הנזכרים העלו לדינא כדברי השו"ע.

ומסתמיות רוב ככל האחרונים נר' דס"ל לדינא כמחבר דאם נפלה הטלית ממנו חזר ומברך, וכן סתם לדינא במשנ"ב (סי' ק"ח). וכן נר' מסתימת פוסקי ספרד, וכן הוא בחסד לאלפים (סי' ח' ס"י"ב), בכנה"ח (לגרי"ח פלאגי - סי' י' ס"י). ובעוד יוסף חי (לגרי"ח בעל הבאי"ח - פר' - ס"ג).

אולם בשולחן גבוה (סי' ח' ס"ק כ"ג) כתב דהעולם נוהגים כ"י"א והר"י יונה (המובא בב"י) שלא לברך, דמידי מחי' לא יצא וספק ברכות להקל. וכן הביא דברי בכה"ח (לגרי"ח סופר - סי' ח' ס"ח נ"ח). ועיי' ג"כ בפני דבריו (לגרי"ח ס"ח ס"י"ב). ונראה שדבריו נכונים.

הגר"מ פלאגי - ס"ט"ו) דאחר שהביא דברי השולחן גבוה כתב לתמוה על אחרוני זמנו שהעלימו עינם מדבריו. ומצינו עוד במתנה"ש (על המג"א ס"ק כז) דכתב דאם נשאר עליו הטלית קטן, לדעת מהר"ח"ח (המובא בב"י) דאם הסיר טליתו ונשאר עליו עדיין הטי"ק לא הוסיח דעתו) א"צ לברך, דלא גרע מפשטו סתם ולא היתה כוונתו להחזירו. [אולם המשנ"ב (סי' ק"ח) כת' דהכא אפי' נשאר עליו ט"ק לא מהני, וכת' בש"ח (סי' ק"ח) דהוא פשוט].

ובעני היען (לגרי"ח עורא זצ"ל מרביני ב"דאד - סי' ח' ס"ק כ"א) הביא דברי השולחן גבוה והיפ"ל, ודברי המח"ש, וסיים דסב"ל. וכן פסק המהר"ש"ם (ח"ד סי' קמ"ח).

ג. והנה יל"ע דגבי תפילין אע"ג דכתב המחבר (סי' כ"ה) דאם נשטמו ממקומם וממשמש בהם להחזירם למקומם חוזר ומברך. מ"מ מצינו בשל"ה (מסכת חולין נ"ב מצוה אות ל"ו) שכתב - קבלתי ממורי מהר"ש ז"ל מלובלין דבז"ז שאין מניחין תפילין אלא בשעת התפילה, א"צ לברך אם ממשמש בהן להחזירן למקומן, כי בודאי כל זמן שעוסק בדברי קדושה אין זה נקרא מסיח דעתו מתפילין שגם הם דבר שבקדושה, ודינן אלו לא נאמרו אלא למי ששובש תפילין כל היום וכל משאו ושתיו שלו בתפילין אז שפיר הוא מסיח דעתו, ועוד דלא חותם היסח הדעת אלא כשהוא עומד בשוק ובקלות ראש כמ"ש הטור בסי' מ"ד, ובודאי בבית הכנסת בשעת התפילה ליכא שום חשוק וקלות ראש, ונכון הוא.

והובאו דבריו במג"א (סי' כ"ה ס"ק כ"א) דזה"ל - כתב של"ה (חולין ד"ה עוד נמשך) הא דלא נהיגי האידנא לברך כשנשטמו ממקומם, משום דבשעת התפילה מסתמא אינו מסיח דעתו מהם, והוי כחולצן ע"מ להחזירן. וצ"ע מאי שנא גבי טלית דסתם המג"א אם נפלה הטלית כשחוזר ולבוש מברך שוב, ואפי' נשאר טלית בידו, ואילו גבי תפילין הביא דברי השל"ה דנהגו שלא לברך כשנשטמו ממקומן בזמן התפילה. ובאמת בגשמי"א (כלל י"ג ס"ז ס"ק ד) הקשה על השל"ה מדינא דטלית, וע"י העלה דהמברך כל הפסיד.

ואכן הגר"ש זצ"ל (הסכמה לספר ברכת אליהו או"ח ח"א - על מה שהביא שם המחבר קושיית הגמ"א) דאין ה"נ דגם בטלית אם נפל ממנו באמצע התפילה שכולם רגילים להיות לבושים בטלית וגם בושה היא לישב בלי טלית כמבואר בסי' י"ג דאית ביה מנין משום כבוד הבריות, דשפיר דומה לתפילין ואינו חוזר ומברך. וכ"כ משמו בהלכות לתפילין (פ"ג ה"ד דבר הלכה ב"ב). דדבר פשוט דלהשל"ה ה"ה טלית שנפלה כולה באמצע התפילה. וכיוצא"ב מצינו בתוספת שבת (סי' ח' - הובא ברעק"א) דכת' ע"י המג"א (שם ס"ק כ') דאם נפלה טליתו מעל גופו ונשאר בידו דחוזר ומברך, דאפשר להיניי דוקא שלא בזמן התפילה, כמ"ש המג"א משמיה דהשל"ה.

ועיי **במ"א** (סיק 9) שנקט **כבה"ג** ודלא **כהעולת** שבת. **והפמ"ג** (א"א סי"ק ה) כתי' ליישב קושיית **העולת** שבת דאף דהוה מתקן, מ"מ יייל דלא הוה דומיא דמשכן שקורעין ביריעה גופא. משא"כ זה, ע"כ. **והתוס'** (סי' שמ ס"ק 62) נקט דקורע מתוך התפר חיוב. וכן פסק **המ"ב** (סי' שמ ס"ק מד). ו**בבה"ל** (שם על סעי' ד' ד"ה ולא) נקט כסברת **העולת שבת** הני"ל (ומש"כ דלא **כהעולת** שבת נר' שהספר לא היה לפניו). ועיי"ש שכת' **שהב"י** גופא חזר בו מסברתו. **והחזו"א** (סי' נב ס"ק יז) כתי' דעיקרא דמלתא **דניתוק הבגד דרך השחתה**

מותנו כמו ששובר חבית ליטול מה שבתוכו וכמו שקורעין עור שע"פ החבית.

והנה **הרמב"ם** (פ"י ה"י) כתי' שהקורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל, הקורע בחמתו או על מת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב את דעתו בדבר זה וינוח ויצרו והואיל וחתמו ושוככת בדבר זה היה הוא כמתקן וחייב, והפוחת בית הצואר בשבת חייב, ע"כ. ולפי מבואר יוצא דלדעת **הב"י** דלעיל **הרמב"ם** מחייב בפותח בית הצואר משום תיקון מנה דאם משום קורע הרי לא הוי ע"מ לתפור ופטור. משא"כ לדעת **העולת שבת** ו**הבה"ל** חייב משום קורע כי הקורע ע"מ לתקן חייב.

ועיי **בפמ"ג** (ראש יוסף מה. ד"ה אמר) שכת' בדעת **הרמב"ם** דחייב משום קורע. וכי"כ **הבה"ל** (סי' שמ על סעי' ד' ד"ה ולא) משום דמתקן בקריעתו את הבגד. **והחזו"א** (סי' נג ס"ק ד' ד"ה ה"מ) כתי' בדעת **הרמב"ם** דשפיר יי"ל דחויבו משום בונה או מכה בפטיש, עיי"ש. ולפי הסוברים דבעינן קורע ע"מ לתפור דוקא א"ר שקריעת נייר טואלט, נייר אלומיניום, מפות פלסטיק וכדו' היו קורע דרבנן. ויש מקום לומר דאף מדרבנן שרי בכה"ג דיעו"ב **בשו"ע** (ש"כ ש"ע יז) שפסק דחומות שבכלים, כגון שידה, כגון שידה, ונגמל שהכיסוי שלהם קשור בהם בחבל, יכול לחתכו בסכין או להתיר קליעתו. ובאר **הבה"ל** (שם על סעי' ח' ד"ה חותלות) דאין שייך לאסור בזה מחמת קורע דהוא אסור מדרבנן אפי' בשלא ע"מ לתפור, דאין שייך שם זה אלא בקריעת הבגד דשייך בו קורע ע"מ לתפור ולהכי גזרו רבנן אפי' בשלא ע"מ לתפור משא"כ בזה, ע"כ. ולכא"ו גם בני"ד לא שייך ע"מ לתפור ואפי' מדרבנן ליכא איסור.

אבל לסוברים שכל שיש משום תקון חשיב מלאכה דצ"ל"ג ככה"ג אכתי איכא חשש דאו". וכן מבואר **בתפאר"י** (לכללת השבת מחתך) המתקן או קורע עור או נייר כשיעור כדי לעשות קמיע כו', חייב. ועיי' **במ"ב** (סי"ק מא) שכת' ע"פ **התפאר"י** ואם קורע נייר לקריעים כדי לקנח א"ע ע"מ או לשאר איזה תשמיש חייב משום קורע שהוא קורע ע"מ לתקן.

ז. **לקרע נייר**

תנן **בביצה** (ג:) אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח. ואמרו **בגמ'** שם מאי טעמא משום דקא מתקן מנא. ופרש"י אין שוברין את החרס - כשצולין דגים על האסכלא, שקורין גראדיל"א בלע"ז (כעין שבכה שצולים עליה), חותכין קנים או קש שבליים אין שוברין חרסים או חותכין נייר, ושו"רין במים וסודרין הנייר על גב האסכלא, מפני שהמתכת מתחמם ושו"רף את הדג. מליח - דג, ע"כ. וכן פסק **הרמב"ם** (שבת פכ"ג ה"י) אין שוברין את החרס ואין קורעין את הנייר מפני שהוא כמתקן כלל. והביאו **הב"י** (ססי' שפג). וכן פסק **השו"ע** (שם סעי' יג).

והנה מלשון **הרמב"ם** שכת' שהוא כמתקן כלי משמע שאין בזה אלא איסור דרבנן. וכי"כ **הפמ"ג** (שם מ"ק סי"ק ח). ומ"מ בחיתוך נייר טואלט וכדו' נר' דלא שייך לאסור משום תיקון מנא, דשאני הא דהשו"ע דמייירי שחותך ע"מ להניח עליו וכדו' שזה מעשה חשוב, אבל נייר העומד לזריקה וכן מפות כאלו באים אלא למנוע כלכוד וכדו' לא נראה כמתקן.

ח. **אינו צריך לתקן שני הצדדים של דבר הנקרע**

אלא לדכאוי' צ"ע על דין דלעיל דאמאי אינו חייב משום קורע, דהרי מבואר לעיל דכל שבא לתקן חייב משום קורע אע"פ שאינו ע"מ לתפור. **והפמ"ג** (שם) עמד בזה ונשאר בצ"ע. ועיי"ש (א"א סי"ק יח) ששוב כתי' דבאמת הקורע נייר ממש שלא נחתך חייב למאן דאמר לא בעינן קורע ע"מ לתפור, כקורע בחמתו דחייב [שבת (קה)], ואפי' עיי' עכו"ם אסור לקרוע הדפין אם לא נחתכו, ע"כ. **והמ"ב** (סי"ק מה) הביא דברי **הפמ"ג** ושוב ציין **לבה"ל** (על סעי' יג ד"ה אין שוברין) שהביא קושיא הני"ל, וכת' ליישב בדבר חדש דלא שייך שם קורע ע"מ לתקן כ"י כשקורע איזה דבר באמצע והוא צריך לתיקון שניהם וכעין שהיה במשכן. וכת' דכ"ז לשיטת הרמב"ם אבל משיתק רש"י דס"ל (לפי מש"כ **בה"ל**) שם ד"ה ולא נתכוון) דכל דבר שהתיקון מנכר בכת התיקף בעת קריעה גופא לא שייך בזה שם קורע כלל כיון דעושה כלי בקריעתו א"כ ה"יג דסברת הגמרא הוא דמשוי ליה מנא בקריעתו ע"כ לא שייך בזה שם קורע כלל ולכך לא היה יכול הגמרא לומר הטעם משום קורע. ויכול להיות דלרש"י יש בזה איסור דאוי של מכה בפטיש, ע"כ.

ולפ"י העירוני שיש לדון להקל בחיתוך נייר, מפות וכדו', דהרי בכל כה"ג שקורע וא"צ לתיקון של שני הצדדים של דבר הנקרעה אינו בכלל קורע, ואין לומר שבחיתוך של הגליל של נייר או מפה וכדו' יש תועלת להמשך, דבכה"ג משמע **מהבה"ל** דאינו חשיב בדבר הנקרע א"כ חותך את כולו לפי צרכו. ומש"כ **המ"ב** (סי"ק מא) **ע"פ התפאר"י** (שם) שאם קורע נייר לקריעים כדי לקנח א"ע בהן או לשאר איזה תשמיש חייב משום קורע שהוא קורע ע"מ לתקן, י"ל דמייירי בחותך הרבה חתיכות שוה ומעוניין בכלום, אבל בחותך מתוך גליל ומשאיר השאר מחובר לגליל לית לן בה. וכן משמע **בה"ל** שם שכת' **דכשקורע איזה דבר מהבגד מן הצד וכוננו לתקן בזה את הבגד שהיה ארוך או מקולקל בשפתו והנתיכה הנקרעת לא יתקון בזה כלל לא שייך בזה שם קורע כו', ולפ"י א"ו קורע הנייר לכמה קריעים וצריך לכ"א להשתמש בו הוא חייב דהוא קורע ע"מ לתקן, ע"כ. משמע דהוי קורע דוקא אם חותך עכ"פ כמה חתיכות של הנייר וצריך דאומס, אבל אם קורע רק מקום א' ומשמש אפי' שהשאר יצטרך בהמשך לא חשיב קורע שיש בו תיקון לדבר הנקרע. ומסתבר דאף היתקן שמשמש בכמה חתיכות לא נייר אם הוא רק לצורך ניקוי וכדו' שודאי אין לו ענין של תיקון לכל חתיכה נמי בכלל היתר זה.**

ט. **קורע בגוף אחר**

ועיי **בגר"ז** (סי' שמ אות יז) שכת' דמשום קורע אין איסור אלא כשקורע ומפריד גופים רבים שנחתרו כגון קורע בגד הארוג מחוטים הרבה אבל הנייר שהוא גוף א' אין בפסיקתו וחיתוכו משום קורע ומטעם זה מותר לקרוע עור שע"פ חבית של יין כמ"ש בסי' שיי"ד מפני שהעור הוא גוף א'. וכת' **התה"ל** (ש"כ שמ אות יא) שכך דעת **הח"צ** (ססי' לט). **והבה"ל** (ד"ה אין שוברין) דחה סברת הגר"ז כי מבואר **בירושלמי** (פ"ז ה"ב) בהדיא דבעור שייך ג"כ קריעה וכבר ר"ל כן **הנשמ"א** ודחה זה מכח הירושלמי הזה, ע"כ.

והאו"צ (ח"א או"ח סי' כז) כתי' דמפשט לשון **הרמב"ם** (שבת פ"י ה"יא) משמע שאין קריעה אלא בבי' דברים מודבקים דווקא, אבל קריעה באמצע העור וכיוצ"ב אין בה משום איסור קורע, כיון שאינו מפריד במקום הדבקה, **והירושלמי** שהביא **הבה"ל** (שם), דבעור שייך נמי קריעה, היינו בעורות מדובקים וכפשט לשון הרמב"ם הני"ל עיי"ש.

ולדעת **הגר"ז** יש מקום להניח בדברים הנ"ל כי הם עשויים מגוף א' ואף כשיש מדרבנן קווקו לתועלת החיתוך, בפס הייצור לא חותכים את החומרם גלם לשנים וחוזר ומתחבר אלא לעולם היא חתיכה א' ועושים בהם חורים לצורך חיתוך קל בעת השימוש. ואע"פ **שהבה"ל** חולק עליו צירוף החתירה מיהא איכא.

י. **קורע נייר טואלט במקום התיקן**

ויש לדון אם יש משום מלאכת קורע גם כשקורע נייר שיש בו קווקו העשוי ע"י חברת היצור. והנה לעיל הבאנו דעת **הפמ"ג** איש משום קורע בתפר כי אינו בכלל היריעה, ודעת **התוס'** שבת דאיכא א"ר ככה"ג אלא דמסיפיקא ליה דאפשר דהקורע מתוך המלל או מתוך הסולמות לא מקרי קורע, עיי"ש. וכן פסק **המ"ב** (סי' שמ ס"ק מד) דקורע בתפר חיוב. וכ"ל דכו"ע ככה"ג איכא משום קורע כי אף לפמ"ג הוי כחלק מהיריעה. ומאיידך יש לחלק דשאני תפר שבא לחבר היריעות אבל הכא שאדרבה כבר נתחלה תהליך הקריעה ומקום החיבור הוא ע"ד לקרעו. **והאור לציון** (ח"ב פ"מ אות ה) נקט דבכה"ג יש איסור קורע, כמבואר **בשו"ע** בסימן ש"מ סעיף י"ג, שכתב אין קורעין את הנייר מפני שהוא כמתקן כלל. אולם לפי מש"כ לעיל אות י' ככה"ג יי"ל דלא שייך איסור מתקן מנא. **והגר"ק זצ"ל** (חוט שני ח"א ע"מ יקח) פסק דנייר לקינוח שיש שם סימנים לחתוך לפי מדה מסוימת אסור דרבנן.

יא. **בשעת החרק או כבוד התיקן**

מעתה יוצאים כמה טעמים להקל עכ"פ בשעת הדחק : א' לדעת הסוברים דבעינן ע"מ לתפור ובלא"ה הוי מלאכה שא"צ לגופה ואפשר דאף מדרבנן ליכא איסור. ב' לדעת הבה"ל כל שא"צ לתיקון שני צדדי של דבר הנקרעה אינו בכלל קורע [ואין לומר שבחיתוך של הגליל של נייר או מפה וכדו' יש תועלת להמשך]. ג' לדעת הגר"ז אין משום קורע בגוף א'. וכמו"כ משום מתקן מנא נר' דאין לחוש וכמו שבארנו לעיל. **והשש"כ** (פכ"ג אות יט ה"ה) סתם הדברים אלא איסור ע"פ **התפאר"י** **הגרש"א זצ"ל** על אף שיש צדדים לדון בדבר ורימז לצדדים דלעיל. **והשטת הלוי** (ח"א סי' קטו) סתם לאיסור. ונר' דבשעת הדחק גדול כמו במקום כה"ב נרא' דיש להקל ומ"מ יעשה בשינוי. ועיי' **בחלקת יעקב** (או"ח סי' קסד) שיצא להתיב במקום כה"ב כי לדעתו יש בזה איסור דרבנן דהוי כמתקן מנא. ועיי"ש שכת' ששוב מצב בעצי עדן על המשניות, מהגה"ק מקאמארנא, שכת' שלחתוך נייר בשבת לצורך ביה"כ מותר, אלא שאין עושין כן בפני עי"ה עכ"ל, ולא ביאר טעמו ונימוקו, ע"כ. ולפי דברינו הני"ל הדברים מבוארים.

מסקנא דדינא

אסור לקרוע בשבת נייר רגיל, נייר אלומיניום, ניילון נצמד, מפות פלסטיק וכל כיצוא בזה אם כמון למדה מסוימת, ויש בזה איסור תורה, ואם עושה כן ללא הקפדה למדה מדויקת אע"פ שדעתו לקצר את החומר לצורך שימושו לא חשיב צריך למדה אלא ש"מ"מ יש לאסור אף ככה"ג עכ"פ מדרבנן. ובשעת הדחק כגון במקום כבוד הבריות יש להתיר היכן שקורע את הנייר ללא הקפדה על מידה ואם אפשר יעשה בשינוי או ע"י עכו"ם.

מיהו א"צ גופא קשיא, א"כ א"ל דנחית לזה מנהג"א עצמו, דבסי' ח' סתם דביטול שפנלה צריך לחזור ולברך, ואפי' עודה בידו, ולא העיר מידי, ובסי' כ"ה גבי תפילין הביא בסתמא דברי השל"ה. ואף **בדרך החיים** בהל' ציצית (בנימ"ס סי' ד' ס"יב) סתם דאם נפלה טליתו צריך לחזור ולברך. ואילו בהל' תפילין (סי' י"ד ס"יט) סתם וכתב דאם נשטמו ממקומם בזמן התפילה א"צ לברך, כיון שבתפילה ודאי אין מסיח דעתו. וכן הוא **במשנ"ב** דגבי טלית (סי' ח' ס"יח) סתם לדינא דאם נפלה הטלית ממנו כשחזור ומתעטף צריך לחזור ולברך, ואפי' נשארה בידו. והביא לדינא צרי הכנה"ג דאם נפלה ממנו באמצע י"ח והחזירוהו אחרים עליו, כשיסיים תפילתו ימשמש בציצית ויברך. ובסי' כ"ה ס"ק מ"ד הביא בסתמא דברי השל"ה. וכיוצ"ב מצינו לבעל **הבן איש חי**, **דבעוד יוסף חי** (שם) גבי טלית שנפלה מעל גופו פ"ד ויחזור ויברך, ואילו גבי תפילין כתי' **בבא"ח** (ש"ר פרשת וירא ס"יג) דאם נשטמו התפילין ממקומם וממשמש בהם להחזירם למקומן לא יברך. ואיך לא נתנו כל הני אחרונים דעתם על סתירת דבריהם. וע"כ דס"ל לחלק בין תפילין לטלית. או כמ"ש **הארצ"ח** (המאור לארץ סי' ח' ס"ק פ"ט) דשאנן תפילין דאסור להסיח דעת מהם, משא"כ ציצית דאין אסור להסיח דעתו ממנה. או כמ"ש **בה"ל** (סי' כ"ה ד"ה האינא) דתפילין רגילים להשמש בתוך התפילה, ע"כ בודאי היתה דעתו בשעת הברכה כשישטמ יתקננו.

ג. עוד כתי' (לכ"ש פיג ה"יג) משמיה **דהגרש"ז אוקרבאך זצ"ל** - ועיי' גם במשנ"ב ס"ק מ"ג דאם נתכוין בשעת הנחה שאח"כ יסירם ויחזור ויניחם לכוי"ע אינו צריך לברך, וממילא פשוט הדבר דבזמננו שכולם רגילים להתקן לבושיהם בטלית, וגם בושה היא לישב בלי טלית כמבואר בסי' י"ג ס"ג דאית ביה משום כבוד הבריות, לכוי"ע אין מברכין א"כ נפלה הטלית לאחר סיום התפילה, דבתחילה הלבישה ודאי היתה דעתו להיות לבוש בהם כל זמן התפלה וכן המנהג.

וכסברא זו כבר כתי' **הכה"ח** (סי' כ"ה ס"ק ע"ג) לבאר בזה מנהג העולם גבי תפילין, דכיון שעכשיו אין לובשין כי אם בשעת התפילה בלבד ודעתו ללבוש כל זמן התפלה, הויא ברכתו על כל משך הזמן ההוא. וכת' להדיא דטעם זה אינו גרם על מי שנפלה לו טלית מעל שלא במתכוון בשעת התפילה כיון דבשעת ברכתו היתה כוונתו ללבושה כל זמן התפילה.

מיהו גם זה צ"ב, דכי בזמן המג"א והמשנ"ב לא היה מנהגם להתעטף בטלית כל זמן התפלה, ואף בזמן השו"ע היה בזה משום כבוד הבריות. ונפרט דהמשנ"ב הביא דברי כנה"ג דאפי' נפלה טליתו מעליו בזמן תפילת י"ח חוזר ומברך לאחר התפילה, וסתם ולא העיר בזה מידי.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פולוי שליט"א
מו"ק הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני בטחון

בטחון והשתדלות בפרנסה

חיוב ההשתדלות יחד עם הידיעה שאין זו שמעילה
- י"שמחובת האדם לחזר אחרי אמצעים שעל ידם ישיג את הבריאות, את המזון, את ההלבשה, את הדירה ואת המידות הטובות, ושמחובתו להרחיק מעליו את כל מה שעומד בניגוד לאמצעים אלה. ועל אף שבוררה לו האמונה כי האמצעים אינם מועילים לו במאומה להשיג בדרים אלה, אלא אם הבורא ית' גזר על כך, בכל זאת הוא מחוייב לחזר אחרי אמצעים אלה... כך גם בעלי המלאכה והסוחרים והשכירים מצויים לחזר אחרי פרנסתם, כל אחד על ידי מקצועו, ויחד עם זה עליהם לבטוח באלקים שהפרנסה נתונה בידו וברשותו, ושהא ערב לאדם שתהיה לו פרנסה, ושיבדו להמציא אותה לאדם דרך איזה גורם שירצה, ואל יחשבו שהגורם עצמו יכול להועיל או להזיק להם מאומה" (חובות הלבבות שער הבטחון פ"ד, לפי נוסח לב טו)

- **ימה גדולה ודקה העבודה הזאת! מצד אחד מצווה האדם להשתדל בפרנסתו בסיבה טבעית כמו עבודת האדמה או מלאכה וסחורה - ומצד שני אין לו לסמוך ולבטוח כלל בהשתדלות זאת, כי ייתכן שהקב"ה ימציא לו פרנסתו בסיבה אחרת מזו שהוא עסק בה, ועם כל השתדלותו הוא צריך להיות חזק בבטחונו בו ית', כי כל הצלחתו במלאכתו תלויה רק ברצונו ית' - ממש שני הפכים בנושא א'. ומהחזו"ח נראה כי השתדלות זאת בפרנסה היא חיוב, וזוהי עבודת הבטחון להשתדל בפרנסה תוך בטחון מוחלט בהבורא שהכל תלוי אך ורק ברצונו" (עלי שור חי"ב ע"מ תקצח)**

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

נתרם לרפו"ש של הרב יהודה לרשימה בן סימה בתשחי' | © שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503